

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та управління навчальним закладом

Дипломна робота магістра

з теми: **«ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ
СПРЯМОВАНOSTІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи UNZ1-M20z
спеціальності 073 Менеджмент
Потемковська Олена Олександрівна

Керівник: **Лебідь І.Ю.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент: **Газіна І.О.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ	7
1.1. Теоретичне підґрунтя та аналіз феномену «виховання».....	7
1.2. Сутність і структура інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.....	20
1.3. Інновації у виховному процесі як психолого-педагогічна проблема.....	29
Висновок до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ	40
2.1. Модель системи інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи	40
2.2. Педагогічні умови формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.....	44
2.3. Засоби формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.....	62
Висновок до розділу 2	67
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ	69
3.1. Організація і методика проведення експериментальної роботи.....	69
3.2. Реалізація системи формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.....	72
3.3. Результати дослідно-експериментальної роботи з формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи та їх аналіз.....	78
Висновок до розділу 3	85
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Сучасний розвиток інформаційного суспільства, процеси світової глобалізації та інтеграції, інноваційні процеси, які відбуваються в усіх сферах життєдіяльності людини, сприяють тому, що освіта є пріоритетним фактором розвитку соціально-економічного, суспільно-політичного та духовно-культурного життя будь-якої держави. В Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що освіта є стратегічним ресурсом покращення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету й конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Тому сучасна освіта є ключовим чинником суспільного прогресу.

Школа як один із інститутів соціалізації людини, підготовки її до виконання ролі активного суб'єкта суспільних процесів має відповідати новим реаліям і тенденціям соціального розвитку. Тому провідним завданням сучасної школи є формування особистості, яка характеризується життєздатністю і життєстійкістю в швидкоплинному світі, зміцненим духом і мораллю української нації, ініціативністю, цілеспрямованістю, лідерським потенціалом, соціальною активністю, конкурентоспроможністю, життєвою компетентністю, креативністю, мобільністю, здатністю до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації. Отже, модернізація вітчизняної освіти покликана забезпечити відповідність процесу виховання вимогам сьогодення. В зв'язку з цим актуалізується потреба в ґрунтовному теоретико-методологічному аналізі й узагальненні перспективного педагогічного досвіду з проблеми інноваційної спрямованості сучасної системи виховання, яка б сприяла розробленню інноваційних виховних моделей, технологій, методик.

У вітчизняній і світовій педагогіці накопичено значний досвід дослідження проблематики сучасного виховання, його проектування, змісту, інноваційного потенціалу. Цьому сприяли праці таких учених, як: В. Борисов, Т. Дем'янюк, Л. Канішевська, О. Коберник, Л. Кондрашова, Л. Новикова, С. Поляков, М. Рожков, О. Сухомлинська, Г. Тарасенко, Н. Щуркова, В. Ягупов та ін.

Теоретичні аспекти, сутність, структура, класифікація освітніх інновацій, критерії їх оцінювання та впровадження в практику досліджено в науковому доробку Д. Алфімова, І. Богданової, Р. Гуревича, І. Дичківської, О. Дубасенюк,

В. Паламарчук, І. Підласого, М. Поташника, та ін.

Вагомий внесок у створення моделей інноваційного освітнього простору та проектування інноваційних педагогічних і виховних систем здійснили В. Докучаєва, Е. Караваєв, І. Колеснікова, М. Кларін, Л. Козак, О. Пехота, Н. Шмирьова та ін.

Особливості інноваційної діяльності, способи розв'язання проблеми готовності педагогів до інноваційної діяльності та шляхи її формування були предметом досліджень А. Бабешка, Н. Василенко, І. Гавриш, Н. Городецької, Н. Кічук, О. Козлової, А. Коломієць, Л. Петриченко, А. Пригожина, Е. Соф'янци, І. Чорній та ін.

Проблематиці інноваційних процесів у системі загальної середньої освіти і виховання присвячено праці Л. Ващенко, Л. Даниленко, А. Каташова, В. Лазарева, В. Малихіної, С. Мірошнік, О. Попової, В. Химинця, Л. Штикової та ін.

Аналіз досліджуваної проблематики й узагальнення практичного досвіду інновацій у виховному процесі школи свідчить, що у численних і вагомих за теоретичними результатами надбаннях педагогічної науки з освітніх інновацій багато уваги приділяється вивченню, дослідженню й запровадженню у практику навчальних інновацій. Разом з тим, проблема комплексного дослідження теорії та практики інновацій у вихованні ще не знайшла належного висвітлення.

Отже, актуальність, педагогічна значущість проблеми та доцільність наукового пошуку шляхів їхнього вирішення зумовили вибір теми наукового дослідження **«Теорія і практика формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи»**.

Мета дослідження полягає в розробці теоретико-методологічних засад дослідження, обґрунтуванні й експериментальній перевірці системи формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.

Об'єкт дослідження – виховний процес загальноосвітньої школи.

Предмет дослідження – система формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати вітчизняний досвід організації виховного процесу

загальноосвітньої школи в контексті інновацій.

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості інноваційної спрямованості виховного процесу школи.

3. Виокремити педагогічні умови й засоби формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.

4. Експериментально перевірити ефективність запропонованої системи формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.

Відповідно до мети, завдань використовувалися такі **методи дослідження**:

- *теоретичні*: аналіз державних документів з питань розвитку науки, культури, освіти й виховання щодо стратегічних цілей і перспектив розв'язання проблеми формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи; теоретичний аналіз науково-педагогічної та методичної літератури для визначення теоретико-методологічних засад формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи, з'ясування ключових понять дослідження та вивчення позитивного досвіду з цього питання в педагогічній практиці;

- *емпіричні*: педагогічне спостереження, анкетування, тестування, метод незалежних оцінок, бесіди з метою визначення рівня сформованості інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи; вивчення й узагальнення педагогічного досвіду; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, прикінцевий етапи) з метою виявлення ефективності системи формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи;

- *методи математичної статистики* з метою оброблення і порівняння результатів кількісного та якісного аналізу здобутих даних.

Основні положення, результати і висновки проведеного наукового дослідження можуть бути використані педагогічними працівниками загальноосвітніх навчальних закладів для формування інноваційної спрямованості виховного процесу, викладачами закладів вищої освіти у системі післядипломної педагогічної освіти для підготовки майбутніх педагогів і педагогічних працівників до інноваційної виховної діяльності.

Таким чином, вибір теми нашого наукового дослідження обумовлений актуальністю **«Теорія і практика формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи»**.

Матеріали дипломної роботи обговорювалися: на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (м. Кам'янець-Подільський), тема доповіді «Інновації у виховному процесі як психолого-педагогічна проблема»; у рамках IV Всеукраїнського музичного конкурсу «Music UniFest – 2021» науково-практична конференція «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» (м. Кам'янець-Подільський), тема доповіді «Педагогічні умови формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи»; на науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2020-2021 навчальному році (м. Кам'янець-Подільський), тема доповіді «Засоби формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи»), а також у навчально-виховному комплексі № 3 (м. Кам'янець-Подільський).

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Результати дипломної роботи засвідчили досягнення поставленої мети й ефективність розв'язання висунутих завдань і дали підстави для формулювання таких висновків:

1. З'ясовано, що в основу сучасного виховного процесу покладено такі ідеї: розвиток сучасної особистості та її вдосконалення не є засобом благополуччя суспільства, а метою суспільного життя; найвищою цінністю у вихованні є особистість вихованця, а виховний процес має будуватися з орієнтацією на його потреби, здібності, інтереси; виховний процес передбачає рух від найближчих інтересів суб'єктів виховання до розвитку соціальних і високих духовних потреб; метою виховного процесу є розвиток особистості суб'єктів виховання, збагачення ціннісно-сміслової сфери, формування національних і загальнолюдських цінностей; суб'єкт виховного процесу є творцем самого себе, власних обставин життя; активна особистісна позиція суб'єктів виховного процесу виявляється в праві вільного вибору, самостійності, ініціативності; особистісна спрямованість виховання передбачає суб'єкт-суб'єктні відносини, активну взаємодію всіх учасників виховного процесу, їхню творчу співпрацю.

2. Визначено, що виховний процес є цілеспрямованою педагогічною взаємодією, в ході якої здійснюється закономірна, послідовна, неперервна зміна моментів розвитку суб'єктів взаємодії. Інновації у вихованні розглядаються як цілеспрямований процес продуктивних змін у виховних цілях, задачах, формах, методах, технологіях виховання, що забезпечують розвиток його суб'єктів та оптимізують досягнення виховної мети.

3. Розкрито, що організація сучасного виховного процесу в практиці загальноосвітніх шкіл здійснюється засобами інновацій, котрі ґрунтуються на гуманістичних засадах, принципах суб'єкт-суб'єктної, особистісно-розвивальної взаємодії. Формування інноваційної спрямованості виховного процесу відбувається ефективно в процесі реалізації таких педагогічних умов: актуалізація мотивації педагогів до інноваційної виховної діяльності, організація творчої взаємодії суб'єктів виховного процесу загальноосвітньої школи на основі його інноваційної спрямованості, удосконалення знань педагогів та набуття ними досвіду організації інноваційної виховної діяльності з використанням інтерактивних методів у системі

методичної роботи школи, управління інноваціями у виховному процесі загальноосвітньої школи.

4. За результатами експерименту виявлено суттєві позитивні зміни за всіма критеріями інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи в експериментальних групах: в ЕГ1 на високому рівні показники збільшилися на 21,6% в ЕГ2 – на 20,9%, на достатньому рівні показники в ЕГ1 збільшилися на 42,5%, в ЕГ2 – на 34,1%, разом з тим зменшилися показники на задовільному рівні в ЕГ1 на 29,4%, в ЕГ2 – на 29,1% на низькому – в ЕГ1 на 35,4 %, в ЕГ2 – на 25,7%.

Результати дослідження дають підстави для висновку про те, що використання запропонованої системи суттєво підвищує ефективність формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів проблеми формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи і засвідчує необхідність її подальшого розроблення за такими перспективними напрямками, як удосконалення науково-методичного забезпечення інноваційного процесу у вихованні, вдосконалення підготовки педагогів до інноваційної виховної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва І.М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2007. 304 с.
2. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития. Инновационный курс. Книга 1. Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1996. 568с.
3. Антоненко І.Ю. Психолого-педагогічні особливості педагогічної взаємодії // Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України /за ред.С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський, 2009.Вип. 6, ч. 1. С. 14-22.
4. Барышников Е.Н. Образовательное учреждение как воспитатель : воспитывающая среда, воспитательная система, воспитательное пространство // Воспитание контекстов междисциплинарного подхода : материалы II Всерос. пед. чтений (с междунар. участием), посв. творческому наследию академика РАО Л. И. Новиковой (12-16 окт. 2009 г., г. Владимир)) Владимир : Издатель И. Шалыгина; Москва, 2009. С .25-30.
5. Башавець Н.А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів : дис. д-ра. пед. наук : 13.00.04; Держ. заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». Одеса, 2012. 555 с.
6. Безкоровайна О.В. Теоретико-методологічні засади виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці : автореф.дис. д-ра пед. наук 13.00.07 // Ін-т пробл. вих. АПН Ураїни.Київ : Ін-т пробл. вих. АПН України 2010. 39 с.
7. Бех І.Д. Виховний процес з глибинним психозануренням як інноваційний задум // Педагогіка і психологія, 2007. № 4. С. 5-20.
8. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник. Київ : Либідь, 2008. 848 с.
9. Бойко А.М. Суб'єкт-суб'єктні відносини у педагогічному процесі загальноосвітньої і вищої школи // Педагогічні науки. 2012. № 54. С. 5-14.
10. Бойко А.М. Концептуальні основи особистісно-соціального виховання [Електронний ресурс] //Педагогічні науки. 2013. Вип. 3.С. 5. Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2013_3_4.

11. Борытко М.М. В пространстве воспитательной деятельности : монография /науч. ред. Н. К. Сергеев. Волгоград : Перемена, 2001. 181 с.

12. Василюк А. Педагогічний словник-лексикон: англ.-укр., укр.-англ. Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин, 2004. 154 с.

13. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1997. 214 с.

14. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія. Київ : Тираж, 2005. 380 с.

15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2005. 1440 с.

16. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич : Коло, 2003. 523 с.

17. Волкова Н.П. Педагогіка : посіб для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академія, 2001. 576 с.

18. Гаврилова З.А. Музыкально-театральная деятельность как средство формирования умений творческого взаимодействия у учащихся детской школы искусств : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02; Уральск. ордена «Знак почета» гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2012. 203 с.

19. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта // Психология мышления /Под ред. А.М. Матюшкина. Москва. Прогресс, 1969. С. 433-456.

20. Гончар О.В. Педагогічна взаємодія учасників навчального процесу в системі вищої освіти України (історико-педагогічний аспект) : монографія. Харків : ХНАДУ, 2011. 424 с.

21. Даниленко Л.І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.01; Ін-т пед. АПН України. Київ, 2005. 43 с.

22. Дем'янюк Т.Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому закладі. Суми : Антей, 2006. 384 с.

23. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.

24. Зязюн І.А. Гуманізм освіти ХХІ століття : філософський і психологічний

аспект // Теорія і практика управління соціальними системами. Харків : НТУ «ХП». 2002. № 2. С. 24-35.

25. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії. Київ, 1997. 208 с.

26. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб. : Издательство «Питер», 2000. 512 с.

27. Канішевська Л.В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія. Київ : ХмЦНП, 2011. 368 с.

28. Канішевська Л.В. Теоретико-методолічні засади виховання соціальної зрілості старшокласників шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки у позаурочній діяльності. Київ : Стилос, 2001. 342 с.

29. Карамушка Л.М. Психологія освітнього менеджменту : навч. посіб. Київ : Либідь, 2004. 424 с.

30. Кларин М.В. Інновації в навчанні // Завуч. 2000. № 23-24. С. 8.

31. Коберник О.М. Психолого-педагогічне проектування виховного процесу в сільській загальноосвітній школі : дис. д-ра пед. наук : 13.00.07; Центр. ін-т післядипломної пед. освіти АПН України. Київ, 2000. 466 с.

32. Кобзарь Б.С. Управление школой продленного дня. Київ : Радянська школа, 1988. 188 с.

33. Козлова О.Г. Сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя. Суми : Мрія, 1999. 90 с.

34. Конаржевский Ю.А. Совершенствование функций внутришкольного управления. Челябинск : ЧГПИ, 1988. 133 с.

35. Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Наказ МОН України від 16.06.2015 № 641 [Електронний ресурс] Режим доступу : [http : //mon.gov.ua/activity/education/](http://mon.gov.ua/activity/education/)

36. Копилов В.О. Інформація і знання – тотожність або відмінність (спроба експлікації кореспондування понять) // Гуманістичний часопис. 2011. № 2. С. 62-69.

37. Кремень В.Г. Вища освіта в соціокультурних змінах сучасності //Вища освіта Україна, 2007. № 3. С. 9-13.

38. Кремень В.Г. Освіта і наука України : шляхи модернізації : факти, роздуми, перспективи. Київ : Грамота, 2003. 216 с.

39. Кричевский Р.Л. Вы руководитель... Элементы психологического менеджмента в повседневной работе. Москва : Дело, 1996. 384 с.
40. Курлянд З.Н. Психолого-педагогічні умови формування професійної педагогічної компетентності майбутніх учителів [Електронний ресурс] // Наука і освіта. 2008. №8, 9. Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2008_89/pedagogika/kurl.htm
41. Литвин Н.І. Співтворчість як чинник формування креативного потенціалу дитячого колективу // Майстерня гуманності : інформ. вісн. / Упр. освіти Київ. рай. ради ; за заг. ред. А. М. Єрмоли. Харків, 2008. № 14. С. 117-121.
42. Лук'янова Л.Б. Теорія і практика екологічної освіти у професійно-технічних навчальних закладах : дис. д-ра. пед. наук : 13.00.04; Ін-т пед. та психол. проф. освіти АПН України. Київ, 2006. 466 с.
43. Маленкова Л.И. Теория и методика воспитания : учеб. пособ. Москва : Педагогическое общество России, 2002. 480 с.
44. Маркова А.К. Психология профессионализма. Москва : Знание, 1996. 308 с.
45. Маслоу А. Мотивация и личность. СПб. : Ихтик, 1999. 299 с.
46. Мельниченко Г.В. Педагогічні засади модельної технології навчання у формуванні професійної компетенції майбутніх учителів англійської мови і літератури: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. Одеса, 2004. 273 с.
47. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 448 с.
48. Назаренко Г.А. Виховання культури демократизму учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : монографія Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. 394 с.
49. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді України. АПН України. Постановление от 01.07.2004 № 1-7/6-98 / [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua/>
50. Новая философская энциклопедия. В четырех томах. [Електронний ресурс] / Научно-ред. совет: В.С. Степин, А.А. Гусейнов, Г.Ю. Семигин. М., Мысль, 2010. Режим доступа: <http://e-libra.ru/read/253222-novaya-filosofskaya-yenciklopediya.-tom->

pervyj.html

51. Новиков Д.А. Статистические методы в педагогических исследованиях (типовые случаи). Москва : МЗ-Пресс, 2004. 67 с.
52. Ортинский В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
53. Освітній менеджмент : навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. Київ : Шкільний світ, 2003. 400 с.
54. Островерхова Н.М. Парадигми управління авторськими закладами освіти : монографія. Київ : Глобус, 1998. 276 с.
55. Пальчевський С.С. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Изд-во : Каравела, 2008. 496 с.
56. Панина Т.С. Современные способы активизации обучения : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2008. 176 с.
57. Педагогічний словник /за ред. М.Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2002. 516 с.
58. Петриченко Л.О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.0; КДПУ ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2007. 19 с.
59. Подберезський М.К. Специфічні особливості педагогічних взаємодій в умовах вищих навчальних закладів // Педагогіка та психологія: зб. наук.пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Навч.- наук. ін-т педагогіки та психології; за заг. ред. : І.Ф. Прокопенко, В.І. Лозова. Харків : Курсор, 1999. Вип. 40, ч. 1. 2011. С. 3-13.
60. Подласый И.П. Педагогика : учебник. Москва : Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2011. 574 с.
61. Поляков С.Д. Основы теории инновационных процессов в сфере воспитания : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01; Рос.акад. образования, Ин-т теорет. педагогики и междунар. исслед.в образовании. Ульяновск, 1993. 398 с.
62. Пометун О.І. Активні й інтерактивні методи навчання : до питання про диференціацію понять // Шлях освіти. 2004. № 3. С. 10-15.
63. Попова О.В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх

навчально-виховних закладах України в ХХ столітті : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.01; Харківськ. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2001. 39 с.

64. Поташник М. М. Управление инновационными процессами в образовании. Москва, 2008. 352 с.

65. Почебут Л.Г. Организационная социальная психология : учеб.пособ. СПб. : Изд-во «Речь», 2002. 298 с.

66. Рожков М.И. Организация воспитательного процесса в школе: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. 256 с.

67. Сафіулін В.І. Інноваційний пошук нових технологій навчання аламарчук //Інноваційні пошуки в сучасній освіті. Київ : Логос, 2004. С. 53-64.

68. Седова Л.Н. Теория и методика воспитания : Конспект лекций [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.libok.net/writer/>

69. Сидоров С.В. Инновации в сельской школе: теория и практика управления : монография. Шадринск : Изд-во ПО «Исеть», 2006. 266 с.

70. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих : сутність, критерії, життєвий цикл // Педагогічний процес : теорія і практика : зб. наук. пр. / засн. : Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Благод. фонд ім. А. Макаренка. 2010. № 3. С. 15-23.

71. Скрипченко О.В. Довідник з педагогіки та психології : навч. посіб. для викладачів та студ. пед. навч. закл.; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 216 с.

72. Слостенин В.А. Педагогика : учеб.пособ. для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Академия, 2002. 576 с.

73. Словник-довідник з професійної педагогіки /А.В. Семенова, З.Н. Курлянд, Г.Х. Яворська та інші. Одеса : Пальміра., 2006. 272 с.

74. Словарь-справочник по теории воспитательных систем. Москва : Педагогическое общество России, 2002. 33 с.

75. Словник української мови. Київ : Наукова думка, 1979. Т. 10. 657 с.

76. Смирнова И.Э. Модели обучения в системе высшего образования //Инновации в образовании. 2006. № 1. С. 5-15.

77. Стеклова О.Е. Формирование инновационной составляющей

организационной культуры предпринимательской организации. Ульяновск : УлГТУ, 2012. 158 с.

78 .Степанов Е.Н. Педагогу о современных подходах и концепциях воспитания. Москва : ТЦ Сфера, 2008. 224с.

79. Урусский В.І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти : метод. посіб. Тернопіль : ТОКІППО, 2005. 96 с.

80. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. СПб.: Питер; Москва : Смысл, 2003. 860 с.

81. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль : Мандрівець, 2009. 360 с.

82. Шмырева Н.А. Педагогические системы : научные основы, управление, перспективы развития. Кемерово, 2002.100 с.

83. Maehr M. L., Anderman E. M. Reinventing schools for early adolescents: Emphasizing task goals. // The elementary school journal. 1993. vol. 93, № 5. pp. 593-610.

84. Parsons T. Equality and inequality in modern society, or social stratification revisited // Sociological Inquiry. 1970. Vol. 40. № 2.